
Rautaisannos koronan vaikutuksista – mutta muuttuiko Suomi?

Mäkikangas, Anne & Pyöriä, Pasi (toim.): *Koronapandemia, työ ja yhteiskunta. Muuttuiko Suomi?* Helsinki: Gaudeamus, 2023, 334 s.

Koronapandemia, työ ja yhteiskunta -kirja on melkoinen voimannäyttö. Se sisältää 13 tutkimusartikkelia ja johdannon, ja kirjoittajia on nelisenkymmentä. Teos keskittyy koronapandemiaan ja ilmestyi jo viime vuonna eli tieteellisen julkaisemisen tavanomaisiin sykleihin nähden nopeahkosti. Se tarjoaa monipuolisen katsauksen näkökulmia koronapandemian aiheuttamiin muutoksiin. Kaksi ulkopuolista refereetä on vertaisarvioinut kirjan. Kaiken kukkuraksi kirjan tekstit ovat kauttaaltaan niin selkeästi kirjoitettuja, että ne ovat helposti kenen tahansa luettavissa ja ymmärrettävissä. Tyyli on hämmästyttävän yhtenäinen siihen nähden, että kirjoittajia on kymmeniä.

Kirjoittajat ovat lähinnä sosiaalitieteilijöitä ja psykologeja. Käytössä on monenlaisia menetelmiä ja lähestymistapoja. Myös teoreettiset viitekehykset vaihtelevat, samoin se, kuinka täsmällisesti artikkelit nojaavat teoriataustaan. Vahvasti kaikkia artikkeleita yhdistävä tekijä on tietysti se, että ne kiinnittyvät poikkeukselliseen tilanteeseen ja pyrkivät selvittämään ja selittämään poikkeustilaa ja sen vaikutuksia.

Menetelmien, lähestymistapojen ja viitekehyksen vaihtelu merkitsee myös sitä, että kirjaan on koottu analyysyjä ja havaintoja hyvin laajan aineiston pohjalta. Artikkelit vetävät yhteen valtavan määrän erityisesti kyselyaineistoja sekä tutkimuskirjallisuutta. Jo tämä tekee teoksesta arvokkaan myös tulevan tutkimuksen kannalta.

Keskiössä työelämän tutkimus

Nimensä mukaisesti kirja keskittyy vahvasti työelämään ja työelämän tutkimukseen. Tämä tuo artikkelikokoelmaan hieman toisteisuutta: etätyön hyvät ja huonot puolet tulevat käsittelyiksi moneen otteeseen. Mukana on kuitenkin artikkeleita myös sellaisista aiheista kuin yliopisto-opiskelijoiden opiskelumotivaatio ja henkinen hyvinvointi tai perheiden ruokailuun liittyvät käytännöt.

Vaikka etä- ja hybridityön tai monipaikkaisen työn perusasiat kertautuvat kirjassa ehkä turhankin moneen kertaan, artikkelit tarjoavat aiheeseen monenlaisia näkökulmia. Reetta Oksan, Rita Latikan, Nina Savelan ja Atte Oksasen artikkeli esimerkiksi tarkastelee koronan aikaansaamaa nopeaa digiloikkaa ja etätyöhön liittyvien teknologioiden käyttöä työhyvinvoinnin kannalta, kun taas Tuuli Toivikko, Kirsimarja Blomqvist, Matti Vartiainen ja Niina Salo lähestyvät virtuaalista yhteistyötä organisaatorajojen ylittämisen ja nopean asiantuntijayhteistyön mahdollisuuksien näkökulmasta.

Se meni oikeastaan ihan hyvin

Kirjan teemat ovat aikaa seuraavalle lukijalle pääosin tuttuja: koronanaikainen eriarvoisuus lähi- ja etätyön tekijöiden välillä, etätyön monensuuntaiset vaikutukset työhyvinvointiin, yliopisto-opiskelijoiden hankaluudet ja niin edelleen. Kirjoittajat onnistuvat kuitenkin monin paikoin syventämään ja jopa korjaamaan sitä kuvaa, mikä julkisesta keskustelusta koronan aikana ja sen jälkeen on syntynyt.

Useassa artikkelissa nousee esiin esimerkiksi se kyselyaineistojen kertoma seikka, että iso osa suomalaisista selviytyi koronanaikaisista poikkeusoloista itse asiassa melko hyvin. Vaikeuksiakin oli, eivätkä ne jakautuneet tasaisesti, mutta loppujen lopuksi monenlaiset suomalaiset jaksoivat korona-aikaa ja korona-aikana ihan kohtalaisen hyvin. Lisäksi monet asiat säilyivät ennallaan: esimerkiksi Ilmari Miettinen ja Antti Saloniemi toteavat lapsiperheiden korona-aikaa käsittelevässä artikkelissaan, etteivät ”yhteiskunnalliset rakenteet ja polkuriippuvuudet lakkaa olemasta pandemian oloissa”.

Mediavälitteinen julkinen keskustelu saattoi ylikorostaa muutosta, dramatiikkaa ja pahoinvointia. Media etsii oman logiikkansa ohjaamana nimenomaan muutoksia

ja kärjistyksiä, kun taas muuttumattomuudella ja pysyvyydellä ei nähdä uutis- eikä kiinnostavuusarvoa. Lisäksi median katse on valikoiva, kuten Tiina Saari, Pasi Pyöriä, Tuija Koivunen, Minna Leinonen, Katriina Tapanila ja Harri Melin toteavat artikkelissaan: iso osa mediasisällöistä keskittyi asiantuntijoiden tekemään etätyöhön sekä koronan talous- ja työllisyysvaikutuksiin, ja suorittavan työn tekijöiden näkökulma ja koronan muut vaikutukset jäivät paitsioon.

Mitä seuraavaksi?

Korona tuskin jää viimeiseksi pandemiaksi, saati viimeiseksi yhteiskuntaa koettelevaksi kriisiksi. Koronan aikana maata johtanut Sanna Marinin hallitus teetti kyllä joitakin väliselvityksiä siitä, miten koronajohtaminen oli onnistunut mutta ei halunnut – tai ehtinyt – selvittää koronatoimien kokonaisvaikutuksia. Koronan jälkeen valtaan noussut Petteri Orpon hallitus on tilannut tutkimuksen, joka valmistuu vuoden 2025 loppuun mennessä. Tätä tutkimusta on ennakkotietojen mukaan tekemässä hallintotieteilijöitä, lääketieteilijöitä, taloustieteilijöitä, oikeustieteilijöitä ja politiikan tutkijoita – ei siis esimerkiksi sosiologeja, sosiaalipsykologeja, psykologeja tai kasvatustieteilijöitä, joita Mäkikankaan ja Pyöriän kirjan kirjoittajissa on.

Niinpä toivoisi, että *Koronapandemia, työ ja yhteiskunta* löytäisi tiensä myös päättäjien lukulistalle. Kirjan artikkelit muistuttavat monenlaisista näkökulmista, joita kriisien hoidossa olisi otettava huomioon. On tärkeää tutkia yhteiskunnan rakenteita ja vaikkapa eriarvoisuuden kokemusta, mutta niin normaalielämässä kuin kriisiaikoina ihmisten sinnikkyys ja selviytymiskyky kytkeytyvät lopulta pitkälti arkisiin asioihin, kuten Piia Jallinojan, Mari Nivan ja Johanna Mäkelän artikkelissaan kuvaamiin ruokailuun liittyviin askareisiin, muutoksiin ja pysyvyyteen.

Toivottavasti myös kirjan artikkelien kirjoittajista ainakin osa jatkaa koronaan liittyvää tutkimusta. Useat artikkelit on kirjoitettu koronarajoitusten vielä ollessa voimassa, ja koska julkaisuaikataulu on ollut ripeä, missään kirjan osassa ei vielä ole seurantaa tai varsinaista koronan jälkeistä analyysia. Niinpä teos ei oikeastaan vastaa otsikkonsa kysymykseen siitä, muuttuiko Suomi – tai vastaa siihen siltä osin, mitä tapahtui pandemian aikana, mutta ei siltä osin, ovatko muutokset pysyviä. Vastauksen löytäminen tähän kysymykseen toisi edelleen arvokasta lisätietoa siitä, miten yhteiskuntamme toimii yllättävissä tilanteissa, miten suomalaiset reagoivat

koko yhteiskuntaa koetteleviin kriiseihin ja muihin muutoksiin ja mikä muodostaa hyvinvointimme ja selviytymiskykymme kestävimmän ytimen.

Kirjoittaja

Elina Yrjölä

YTM, väitöskirjatutkija, Helsingin yliopisto
sähköposti: elinayrjolasuhonen@gmail.com